

1956 ÉS AZ OSZTRÁK POLITIKAI PÁRTOK

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc az egész világon,¹ így a szomszédos Ausztriában is nagy visszhangot keltett. Korábbi tanulmányunkban² már felvázoltuk az osztrák szövetségi kormánynek a magyar 1956-tal kapcsolatos politikájának legfontosabb elemeit, most elsősorban azt vizsgáljuk, hogyan reagáltak e nagy forradalomra és szabadságharcra az osztrák politikai pártok és vezető politikusaik az osztrák Nemzeti Tanácsban (Nationalrat) — azaz az osztrák parlamentben —, amely a Szövetségi Tanáccsal (Bundesrat) együttműködve Ausztriában a szövetségi törvényhozást végzi. Vizsgálódásaink eredményeinek ismertetése előtt bemutatjuk az ezidőtájt Ausztriában működő parlamenti képviselőket nyert politikai pártokat, valamint Ausztria nemzetközi helyzetét, bel- és külpolitikáját.

Az 1920. évi osztrák szövetségi alkotmány első cikkelye kimondta: „Ausztria demokratikus köztársaság, benne minden jog a népből indul ki.”³ Az alkotmány feltételezte a pártok létezését, de közelebről nem foglalkozott vele. A pártok jogi helyzetét, működési rendjét és anyagi alapját csak 1975-ben rendezte egy alkotmányjogi törvénytörvény.⁴

„A modern demokrácia képviselői demokrácia. A képviselő hordozóivá a politikai pártok váltak, amelyek így a politikai döntéshozatali folyamat központjába kerültek ... A törvényhozásban, a végrehajtó hatalom csúcán, a kormányzatban is a pártok játsszák a főszerepet, és a politikai rendszer meghatározó intézményévé váltak”⁵ — írja Kőrösi András. Majd másutt: „A politikai pártok lesznek azok az intézmények, amelyek a választók tömegei és a közhatalmi döntéseket hozó politikusok szűk csoportja között kapcsolat teremtnek. A pártok mobilizálják a szavazati joggal felruházott tömegeket: a parlamentarizmusból a pártok által lesz (tömeg) demokrácia. A képviselői demokrácia törvényhozó intézményét, a parlamentet is a pártok strukturálják, s a pártvezérek kezébe kerül a végrehajtó hatalom, a kormány irányítása is. A képviselői demokráciák legfontosabb intézményévé tehát a politikai pártok váltak.”⁶

¹ A kérdést behatóan tárgyalta „Az 1956-os magyar forradalom a világpolitikában” c. nemzetközi konferencia, Budapest 1996. szeptember 26—29.

² SOÓS KATALIN: 1956 és Ausztria, Acta Historica. Tomus XCVII. Szeged, 1993, 47—59.

³ A politikai rendszer Ausztriában. Ausztria Dokumentációk. A Szövetségi Sajtószolgálat Kiadása. Bécs, 1988. 8.

⁴ Uo. 17.

⁵ KÖRÖSI ANDRÁS: Pártok és pártrendszerek. Századvég Kiadó. Budapest, 1993. 19.

⁶ Uo. 9.

Ausztriában a tárgyalat időben négy politikai párt működött: „Die Sozialistische Partei Österreichs” (Osztrák Szocialista Párt, SPÖ); „Die Österreichische Volkspartei” (Osztrák Néppárt, ÖVP); „Die Freiheitliche Partei Österreichs” (Osztrák szabadságpárt, FPÖ); „Die Kommunistische Partei Österreichs” (Ausztria Kommunista Pártja, KPÖ). Az 50-es évek elején mind a négy párt parlamenti képvisellel bírt, de csak két párt, az SPÖ és az ÖVP játszott domináló szerepet.⁷

Az SPÖ, amely az ÖVP-vel közösen egyike volt a Második Köztársaság államalapító pártjának, a háború előtti időszak nagy baloldali tábora közvetlen folytatójának tekintette magát, és így az új párt több kontinuitást és tradíciót tudott felmutatni, mint a Második Köztársaság másik két tábora. De 1945 természetesen az SPÖ számára is lényeges fordulatot jelentett, amelyet azonban nem kísért azonnal új pártprogram kiadása. A politikai vonal legfontosabb változásait részben külső körülmények, részben az új pártcsúcs döntései határozták meg. A koalíciós kormányban való részvétel, Ausztria gazdasági újjáépítése, a harc a megszálló hatalmaktól való függetlenség eléréseért, az állami szuverenitás elnyerése, olyan követelményeket és feltételeket támasztottak, amelyeket a továbbra is érvényben lévő 1926-os linzi program nem tudott megfelelően lefedni. De az elmélet a megváltozott gyakorlatot csak bizonyos késlekedéssel követte.⁸

Dr. Adolf Schärff pártelnök az 1947 október 23–26-ig Bécsben ülésező pártgyűlésen terjesztette elő a szocialisták új Akcióprogramját („Aktionsprogramm der Sozialistischen Partei Österreichs”). Az egyhangúan elfogadott program alapelvei kinyilvánították: „A 'Sozialistische Partei Österreichs' a város és a falu dolgozó népének a pártja, Az emberi jogok őrzője, a kitagadottak és elnyomottak szószólója, a szocialista társadalmi rend harcosa akar lenni. A szocializmus a cél, a demokrácia az út...”⁹

A linzi programhoz képest talán az volt a legnagyobb különbség, hogy a „proletárdiktatúra” fogalmát annak defenzív formájában is törölték¹⁰, hitet tettek a többpárti demokrácia mellett, és ezzel határvonalat húztak a SPÖ és a kommunisták között. 1956-ban megkezdődött az új alapprogram kidolgozása, amelyet 1958 májusában fogadtak el.

Ellentétben a szociáldemokratákkal, akik mint politikai erő, 1945-ben ismertek voltak, az ÖVP-nek nem volt lehetősége, hogy visszanyúljon a háború előtti időszak alapprogramjához. De a pártvezetőség már 1945 júniusában kiadta az ÖVP 15 programadó irányelvét („Programmatische Leitsätze”), amelyben a párt céljait röviden és nyomatékosan összefoglalta. Ennek bevezetője kimondta: „Az 'Österreichische Volkspartei' átveszi az örökségét mindazon politikai csoportoknak, amelyek az osztrák hagyományok alapján álltak és Ausztria önállóságát védelmezték. Új párt, amely minden hazájához hű osztrákot, aki a demokrácia mellett hitet tesz, az egységes politikai tevékenység érdekében összefog...”¹¹

⁷ A politikai rendszer Ausztriában. i.m. 17.

⁸ ALBERT, KADAN, ANTON, PELINKA: Die Grundsatzprogramme der österreichischen Parteien. Dokumentation und Analyse. Verlag Niederösterreichisches Pressehaus. 1. Auflage 1979. 33.

⁹ WALTER, KLEINDEL: Österreich. Daten zur Geschichte und Kultur. Sonderausgabe. Wien, 1978. 386.

¹⁰ KADAN—PELINKA: i.m. 33.

¹¹ Uo. 35.

Midőn 1952 januárjában új Alapprogramot adtak ki, az ÖVP már hat éve a koalíciós kormány vezető pártja volt; de Ausztria politikai függetlenségét még nem nyerte el, a háborús károkat még nem állították helyre, úgy hogy a program végső kicsengése, hogy e célokat csak minden újjáépítésre kész erő együttműködésével érhetik el, legalábbis a lényeges pontokat tekintve, a politikában egy nagy többség véleményét tükrözte.

Az „Alles für Österreich” (Mindent Ausztriáért) program, mint a megelőző, négy fejezetre (állami politika, kultúrpolitika, gazdaságpolitika, szociálpolitika) tagolódott, és 28 pontban foglalta össze az ÖVP álláspontját, amelyek hoszú ideig vitás kérdéseket képeztek az ÖPV és koalíciós partnere, az SPÖ között. Az ÖVP programja bevezető részében (a „konzervatív” szó mellőzésével) a tradíciókhoz és a katolikus szociális tanításokhoz ragaszkodott. „Az 'Österreichische Volkspartei' minden hazafias osztrák egyesülése, akik az osztályszerű, centralista törekvésekkel ellentétben a párt keresztény-nyugati kultúrfelfogásán alapuló programadó irányelveit képviselik, és készek e felfogást a szabad és független Ausztriában a demokrácia útján megvalósítani.”¹²

Midőn a II. Világháború után az első osztrák kommunista párt napra összejött, az Ideiglenes Kormányban az ÖVP és az SPÖ mellett paritásos képvisellel bíró párt kezdeti nagy elvárásai már súlyos csorbát szenvedtek. Az 1945-ös első szabad választásokon elszenvedett kudarc — mindössze 4 parlamenti mandátum elérése — a párt 1946 áprilisában elfogadott programadó irányvonalát kevésbé érintette. A KPÖ alapvető céljait a reakciós és imperialista hatalmaktól, valamint a kapitalista konszernektől és monopóliumoktól való függetlenség elérésében, a szocialista társadalmi rend kivívásában határozta meg. A párt kimondta, hogy e célokat nem a polgári demokrácia, hanem a „népi demokrácia” útján kívánja elérni. A KPÖ minden lényeges kérdésben a Szovjetunió példáját követte; azt az elérendő szocializmus modelljének és a nemzetközi osztályharc vezető világpolitikai hatalmának tekintette.¹³

Az FPÖ 1955 októberében jött létre, és első szövetségi pártgyűlését 1956 kora tavaszán tartotta. Az osztrák politikai életben új szervezeti összefogást jelentett, miután elődje, a liberális—szabadelvű körökre támaszkodó, marxizmusellenes és az osztályharc minden formáját elvető „Verband der Unabhängigen” (Függetlenek Szövetsége) kezdeti figyelemreméltó választási sikerei után belső ellentétein zátonyra futott. Az új pártalakulás egy 14 pontból álló rövid programmal mutatkozott be, amely azután csekély változtatással 1957—58-ban a „Richtlinien freiheitlichen Politik in Österreich” (Szabadságpárti politika irányvonala Ausztriában) címmel hivatalos programmá bővült. A pártprogramot a „Függetlenek” irányvonala határozta meg. A német nép- és kultúrközösség melletti hitvallás — „Állami önállóságunk teljes megőrzése mellett hitet teszünk a német népiség mellett” — az FPÖ-t hosszú időre kormányképtelenné tette, és tartósan parlamenti ellenzéki szerepre ítélte.¹⁴

---

¹² Uo. 36.

¹³ Uo. 41—42.

¹⁴ Uo. 39.; A politikai rendszer Ausztriában i. m. 18—19.

Az Osztrák Köztársaság a pártok alkotása. A pártok kompromisszumán alapult 1920-ban a már említett szövetségi alkotmánytörvény elfogadása és 1945-ben a Függetlenségi Nyilatkozat kiadása. A pártok befolyása Ausztriában a szorosan vett politikán túlmenően a társadalom minden területére kiterjed, a gazdaságra, a kultúrára. A pártok mindenütt észlelhető jelenléte hatályon kívül helyezi a politika és a politikamentes területeknek a tradicionális gondolkodásra jellemző tipikus szétválasztását.¹⁵

Ami már most Ausztria nemzetközi helyzetét, bel- és külpolitikáját illeti a tárgyalat időszakban, a következőket kell kiemelnünk.

Ausztriának hosszadalmas tárgyalások után 1955. május 15-én sikerült megkötni az Osztrák Államszerződést, amely a négyhatalmi megszállás után visszaadta az országnak a teljes szuverenitást, s miután az utolsó megszálló szövetséges katona is elhagyta Ausztriát, 1955. október 26-án a parlament deklarálta Ausztria örökös semlegességét. „Függetlenségének tartós fenntartása és területének sérthetetlensége érdekében Ausztria önként elhatározza örökös semlegességét. Ausztria e cél biztosítása érdekében nem csatlakozik katonai szövetséghez, és nem engedi meg idegen országoknak, hogy területén támaszpontot létesítsenek.” 1955. december 15-én Ausztriát felvették az Egyesült Nemzetek Szervezetébe.¹⁶

1956. május 13-án választások zajlottak le a Nemzeti Tanácsba, amelynek során az ÖVP 82, az SPÖ 74, az FPÖ 6, a KPÖ 4 parlamenti mandátumot szerzett. Június 29-én Julius Raab másodszer is kormányt alakított. A szövetségi kancellár tiszttét Julius Raab (ÖVP), az alkancellár tiszttét Dr. Adolf Schärf (SPÖ) töltötte be. Hogy csak a legfontosabb minisztériumokat, illetve minisztereket említsük, a Raab-kormány külügyminisztere Dr. Leopold Figl (ÖVP), belügyminisztere Oscar Helmer (SPÖ), honvédelmi minisztere Ferdinand Graf (ÖVP) lettek.¹⁷

• • •

Az államszerződés megkötése után Ausztria külpolitikája a négy nagyhatalom felé a jó kapcsolatok fenntartására, keleti szomszédja, Magyarország felé a feszültségek csökkentésére irányult.

Midőn 1956. október 23-án Budapesten a Magyar Rádió Bródy Sándor utcai épületénél eldőrdültek a fegyverek, s nemsokára a hazai sztálinista diktatúra ellen tiltakozó nemzeti felkelésbe, forradalomba torkolló harci cselekmények elkezdődtek, és ennek híre Bécsbe is eljutott, az osztrák szövetségi kormány tagjai hangúlyozták, hogy Ausztria nemrég kivívott semleges státusa alapján katonai semlegességre van kötelezve, de egyszersmind kifejezésre juttatták szimpátiájukat a magyarországi felkeléssel.

Julius Raab osztrák szövetségi kancellár ezekben a napokban az NSZK-ban tartózkodott, egy háromnapos látogatást abszolvált, és csak október 25-én érkezett vissza Bécsbe. Október 24-én, bonni látogatását befejezve, az újságíróknak kijelentette, hogy a

---

¹⁵ ANTON, PELINKA: Struktur und Funktion der politischen Parteien. In: Das politische System Österreichs. Hrsg. HEINZ FISCHER. Dritte ergänzte Auflage. Europaverlag Wien—München—Zürich, 1974. 48—49.

¹⁶ A politikai rendszer Ausztriában i.m. 9.

¹⁷ KLEINDEL: i.m. 405.

magyarországi fejlődést nem lehet előre látni, „de a szabadság eszméje, úgy tűnik, lassan utat tör magának”.¹⁸

Oscar Helmer belügyminiszter október 26-i beszédében üdvözölte a „szabadságszerető Magyarországot”.¹⁹ Az osztrák szövetségi kormánynak az volt az álláspontja, hogy a magyarországi események nem vonhatják maguk után Ausztria szuverenitásának konkrét fenyegetését. Az osztrák kormány késlekedés nélkül intézkedett az osztrák–magyar határ védelméről. Október 24-én Graf honvédelmi miniszter a hadsereg egyes alakulatait harci készségbe helyezte, és Bécs, Felső-Ausztria, Stájerország körzeteiből gépesített, valamint páncélos egységeket rendelt Burgenlandba. A szövetségi hadsereg további egységeit az elkövetkező két napon helyezték készségbe, másoknak menetparancsa volt a határ irányába, ahol a legfontosabb határátkelő helyeket kontrollálták. Október 28-án cca. 3000 főnyi osztrák gépesített alakulat tartózkodott az osztrák–magyar határvidéken, noha a felkelés kezdete óta nem volt komoly határc incidens.²⁰

Hamarosan megszólaltak az osztrák politikai pártok is. Az ÖVP, SPÖ, FPÖ sajtóban is közzétett első hivatalos nyilatkozataikban üdvözölték a harcoló Magyarországot. Az SPÖ Elnökségének az „*Arbeiter Zeitung*” és a „*Die Presse*” október 28-i számában megjelent *Felhívás*-a így hangzott:

„A magyar nép, a magyar munkások a szabadságért harcolnak. E harcban hallatlan áldozatokat hoznak. Emberek ezrei esnek el, ezrek sebesülnek meg. A szabadságharc áldozatainak hatékony megsegítéséhez minden eszköz hiányzik. Ausztria Magyarország szabad szomszédja, amelynek népével évszázadokon át barátságosan egybekötődött, különleges helyzeténél fogva hivatva van arra, hogy a legnemesebb emberi kötelességét teljesítse, és az ezer sebből vérző magyar népnek első segílyt nyújtson. Ezért az SPÖ elhatározta, hogy életrehívja a 'Sozialistische Arbeiterhilfe'-t.” (Szocialista Munkássegélyt.)²¹

A semleges Ausztria első hivatalos politikai reakciója az 1956-os magyar forradalomra és szabadságharcra különleges figyelmet érdemel. Az osztrák kormány legfontosabb elvi álláspontjának a megfogalmazása és közzététele október 28-hoz fűződik. Ezen a napon Bécsben, a Ballhausplatzon az osztrák szövetségi kormány Julius Raab szövetségi kancellár elnöklete alatt rendkívüli Minisztertanácsülést tartott. Az ülés du. 13⁴⁵-kor kezdődött és 14⁵⁵-ig tartott. A Minisztertanácsban vita után — az ÖVP-t képviselő kancellár és a miniszterek között — konszenzus jött létre, amelynek eredményeként elhatározták, hogy az osztrák kormány *Felhívást* intéz a Szovjetunió kormányához, hogy vesse latba befolyását a harci cselekmények beszüntetése, a szabadság és az emberi jogok helyreállítása érdekében Magyarországon. Ugyanezen a napon Oscar Helmer belügyminiszter meghir-

---

¹⁸ REINER, EGGER: *Krisen an Österreichs Grenzen. Das Verhalten Österreichs während des ungarischen Aufstandes 1956 und der tschechoslowakischen Krise 1968. Ein Vergleich.* Verlag Herold. Wien—München 1981. 36.

¹⁹ Uo. 64.

²⁰ Uo. 65—66.

²¹ *Arbeiter Zeitung*, 28. 10. 1956.

dette a menedékjog biztosítását minden magyar menekülő számára, bármi legyen is a menekülésük indítéka.²²

A Szovjetunió kormányához intézett október 28-i „Appel” (Felhívás):

„Az osztrák szövetségi kormány fájdalmas részvétellel figyel a már öt napja tartó véres és veszteségeket követelő eseményeket a szomszédos Magyarországon. Kéri a Szovjetunió kormányát, működjön közre, hogy a katonai harci cselekményeket hagyják abba, és hogy szűnjön meg a vérontás.

Az osztrák Szövetségi kormány Ausztriának a semlegesség révén biztosított szabadságára és függetlenségére támaszkodva fellép a magyarországi viszonyok normalizálásáért azzal a céllal, hogy a szabadságnak az emberi jogok értelmében való visszaállításával az európai béke megerősödjék és biztosíttassék.”²³

Hangsúlyoznunk kell, hogy a nyugati demokráciák közül november 4-e előtt egyedül Ausztria kormánya intézett a magyar kérdésben felhívást a Szovjetunióhoz.

A rendkívüli Minisztertanács úgy döntött, hogy e határozatról értesíti az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország bécsi követeit, azzal a megjegyzéssel, hogy annak szövegét át fogja adni az ENSZ Biztonsági Tanácsának. E határozatot a bécsi magyar követnek a szövetségi külügyminiszter hozza tudomására, és egyben tájékoztatja azokról az intézkedésekről is, amelyeket Ausztria határainak biztosítása és semlegességének védelme érdekében foganatosított. E határozatot, a *Felhívást* rádióon, sajtón keresztül azonnal, hivatalosan az osztrák lakosság tudomására hozzák.²⁴

A rendkívüli Minisztertanács kommunikét adott ki, amelyben Julius Raab szövetségi kancellár a kormány nevében köszönetet mondott Ausztria lakosságának és a különböző karitatív szervezeteknek a Magyarországnak nyújtott eddigi segélyeikért. A kommuniké szerint a szövetségi kormány tudomásul vette a honvédelmi miniszter beszámolóját a menedékjog és a határok biztosítása érdekében hozott intézkedésekről.²⁵

Október 29-én Ausztria ENSZ küldötte New Yorkban átadta Dag Hammarskjöldnek, az ENSZ főtitkárának kormánya október 28-i, a Szovjetunió kormányához intézett *Felhívását*. Az osztrák ENSZ küldött hangsúlyozta, hogy Ausztria kész közvetítő szerepet vállalni a magyarországi helyzet normalizálásában.²⁶

Az osztrák politikai pártok parlamenti képviselői a Nemzeti Tanács 1956. október 30-i, 9. ülésén fejtették ki elsősorban és legpregnánsabban pártjaik állásfoglalását a Magyarországon megkezdődött forradalommal és szabadságharccal kapcsolatban. A Nemzeti Tanács napirendjén egyébként az 1957. évi költségvetés kormányjavaslatának a megvitatása szerepelt.

---

²² Österreichisches Staatsarchiv. Archiv der Republik. Bundesministerium für Unterricht (továbbiakban ÖstA AdR BMFU) karton 51. Beschlussprotokoll No. 12/A über die ausserordentliche Sitzung des Ministerrates am 28. 10. 1956.

²³ Uo.

²⁴ Uo.

²⁵ Uo.

²⁶ A forradalom hangja. Századvég füzetek 3. Magyarországi rádióadások 1956. október 23.—november 9. Budapest 1989. 195.

Egy előzetes megbeszélés során a parlamenti pártok nem kommunista frakciói megalapodtak abban, hogy a költségvetési vitát úgy folytatják le, amely méltó az Ausztria keleti határain kibontakozott „tragédia” nagyságához, és az egész világ előtt bebizonyítja, hogy Ausztria politikai pártjai nemcsak a demokrácia kivívására voltak képesek, hanem azt tartósan meg is tudják védelmezni.

Az ülés kezdetén *Dr. Felix Hurdes (ÖVP)*, a Nemzeti Tanács első elnöke, „a magyarországi eseményekkel” kapcsolatban beszédet intézett a Tisztelt Házhoz. *Dr. Hurdes* elnök azzal kezdte beszédét, hogy a Nemzeti Tanács legutolsó ülésén megemlékeztek 1955. október 26-ról, a teljes szabadság első napjáról, amikor az Államszerződés határozatai alapján már nem állt idegen katonaság osztrák földön, és amikor az osztrák Népképviselőt elfogadta Ausztria semlegességét.

Magyarországgal kapcsolatban kijelentette: „A megrázó események, amelyek a szomszédos Magyarországból ismertté váltak, megmutatják, mily nagy érték országunk szabadsága. Ezekben a napokban újból felismerjük, mennyire szükség van az emberhez méltó lét, az egyén és országa szabadsága alapjainak, a nép függetlenségének és önrendelkezésének a biztosítására... Mély megrendüléssel gondolunk az áldozatokra, amelyeket a véres események Magyarországon követeltek.” A továbbiakban köszönetet mondott az osztrák népnek, hogy spontán segélynyújtásaival enyhítette a sebesültek szenvedéseit Magyarországon. „Ezekben a napokban az osztrák népet az a nagy óhaj hatja át: érjen véget a szerencsétlen vérontás a mi szomszédos országunkban, és adassék meg a magyar népnek a boldog jövő” — fejezte be *Dr. Hurdes* a szónoklatát.²⁷

Dr. Hurdes beszéde után tíz perc szünetet rendelt el, majd a Nemzeti Tanács rátért az 1957-es költségvetési törvény első olvasatának vitájára.

Elsőnek *Johann Kopenig (KPÖ)* emelkedett szólásra, beszéde kezdetekor *Ernst Fischer (KPÖ)* és *Hornik (KPÖ)* kivételével a Nemzeti Tanács valamennyi tagja elhagyta az üléstermet.

Kopenig (KPÖ) költségvetési törvénytervezettel foglalkozó hozzászólását a magyarországi események taglalásával indította. Utalt arra, hogy miközben az osztrák népet a magyar néppel való szolidaritás hatja át, — nézete szerint — az osztrák sajtó hasábjait „polgárháborús propaganda” tölti meg. Magyarországon — fejtegette — széles népmozgalom bontakozott ki, amelynek során véres összetűzésekre került sor, s amelynek sajnálatosan sok áldozata van. A magyar ifjúság, a munkásság, a dolgozó tömegek tüntetéseiken ismételten kinyilvánították, hogy nem akarnak visszatérni a kapitalista kizsákmányoláshoz, hanem saját útjukon a szocializmus felé akarnak haladni. A magyar nép akarata éles ellentétben áll a kapitalizmus restaurációjára törő reakciós körök törekvéseivel, amely törekvések az osztrák sajtó egy részében, az osztrák rádióban is támogatásra és visszhangra találtak. „... e visszataszító propaganda mögött a fasiszta reakció és a nyílt polgárháborús uszítás torzképe rejtőzik” — állította *Kopenig*.

---

²⁷ Stenographisches Protokoll 9. Sitzung des Nationalrates der Republik Österreich, VIII. Gesetzgebungsperiode 30. Oktober 1956. 273.

A továbbiakban annak a véleménynek adott hangot, hogy: „Magyarországon most a múltban elkövetett hibákat korrigálják, de a szocializmus alapjai, amelyet a magyar munkások és dolgozók a megelőző években harcoltak ki, változatlanul megmaradnak. Erről kezeskedik az a tény is, hogy a Nagy-kormány, amint azt a miniszterelnök programjában is kifejtette, elsősorban a munkásokra és az egész dolgozó népre kíván támaszkodni.”²⁸

Beszéde után a pártok parlamenti képviselői visszatértek a Nemzeti Tanács ülésébe.

A megindult költségvetési vitában a következő szónok, *Franz Olah (SPÖ)* kijelentette: A népek hatalma abban nyilatkozik meg, hogy választott képviselői döntenek országuk bevételei és kiadásai felől. Erre gondolunk, miközben a szomszédos Magyarországon haldokló és sebesült emberek vérüket ontják a szabadságért. Az SPÖ-szónok a magyarországi megrendítő eseményekre való tekintettel pártja nevében ismételten feltétlen hitet tett a demokrácia mellett.

„Minden nép szabadságát akarjuk — folytatta —, mert nem sajnáljuk másoktól azt, amit magunknak kivívtunk. *De itt, Európa szívében hörög és vérzik egy régi kultúrnemzet, amellyel hosszú időn át közös államszövetségben egyesültünk..* A magyar népnek, a magyar munkásoknak mi, osztrák munkások és szakszervezeti tagok, azt üzenjük, segíteni fogunk szükségteken és mély fájdalmatok enyhítésében, mi, osztrákok mindent meg fogunk tenni, hogy a közeledő tél hetei és hónapjai számotokra, asszonyaitok és gyermekeitek számára ne a borzalom és az éhség ideje legyen. Együttesen a szabad világ munkásmozgalmával az osztrák munkások minden segítségüket felajánlják nektek, hogy teljes erőnkkel enyhíthessünk ínségeken.”²⁹ (A képviselő szavait a szocialisták lelkes tapsal fogadták.) Olah arra is utalt, hogy egy még nem teljesen kielégítően működő demokrácia is ezerszer jobb, mint egy — úgymond — „gyorsan dolgozó” diktatúra, mint a terror és az önkény rendszere.

Dr. Wilfried Gredler FPÖ-szónok beszédének magyar vonatkozású részében utalt arra, hogy családja rokoni kapcsolatban áll Kossuth Lajossal, és megállapította: „Néhány kilométerre tőlünk, Keleten, a katona mellett a diák, a munkás, a paraszt, szemtől szemben áll egy hatalmas technikai fölényvel, és félelem nélkül szabad államért és emberi méltóságért harcol.” Felhívta a pénzügyminiszter és az illetékes reszortfelelős figyelmét, hogy a magyarok hathatós megsegítése érdekében nyugodtan túlléphetik az idei és a jövő évi költségvetés kereteit. Beszéde további részében a magyarok harcát — miként az SPÖ is — „szabadságharcnak” minősítette, amelyben a szocialisták, katolikus-konzervatívok és szabadságpártiak közös frontban harcolnak. Abban a reményben, hogy az osztrák rádiót Magyarországon mégis itt-ott hallgatják, a magyaroknak az osztrákok, az európaiak, s az egész szabad világ nevében magyarul, a *Szózatot* idézve üzent: „*Isten, áldd meg a magyart jókedvvel, bőséggel, nyújts feléje védő kart, ha küzd ellenséggel.*”³⁰

---

²⁸ Uo. 274—275.

²⁹ Uo. 279.

³⁰ Uo. 283—284.

Prinke (ÖVP) képviselő a vitában főleg a SPÖ gazdaságpolitikáját ostromozta. Azzal vádolta a SPÖ-t, hogy a magyarországi „szocialista gazdasági diktatúra” szörnyű bukása után sem akarja felismerni, hogy a totális államosítás az emberek nyomorához és szükségyszerűen „politikai diktatúra” felállításához vezet. Hosszú beszéde közben az ülésteremben éles közbekiáltásokra került sor, a szocialista képviselők parlamenti ülés helyeik elhagyására készültek, *Böhm*, a Nemzeti Tanács soros második elnöke pedig az ülés félbeszakítását helyezte kilátásba, ha nem áll helyre a rend.³¹

Dr. Bruno Pittermann alkancellár (SPÖ) sajnálatát fejezte ki, hogy *Prinke*, Ausztria legnagyobb pártja, az ÖVP képviselőjeként szónoklatában nem tartotta magát a pártok előzetes megegyezéséhez — tehát az éles pártviták kerüléséhez —, de annak a véleményének adott kifejezést, hogy mindez az osztrák demokrácia történetében csak egyszeri kisiklás marad.³²

Néhány rövid hozzászólás után a Nemzeti Tanács egyhangúan elfogadta a kormánynak az 1957-es évre beterjesztett költségvetési javaslatát.

November 1-jén az ÖVP Elnöksége *Nyilatkozatot* adott ki a magyarországi eseményekkel kapcsolatban, amely a következőket tartalmazza:

„Az ÖVP üdvözli a szabad Magyarországot. A szomszédos magyar nép példátlan hősie harcában hitet tett a szabadság, a demokrácia és a keresztény Nyugat örök értékei mellett. Az ÖVP büszke a közös szabadságpárti célok e nagyszerű megvallására, boldogan fogadja a súlyos, véres küzdelem győztes kimenetelét, és elvbarátainak, valamint a szerveződben lévő keresztény demokrata testvérpártnak teljes sikert kíván az új államszervezet kiépítéséhez.”³³

Az 1956-os forradalom és szabadságharc, napokon, heteken át az osztrák közvélemény érdeklődésének középpontjában állt, és az osztrák nép túlnyomó többségét az a cél vezette, hogy segítsen a magyarokon, ahogy tud.

Az osztrák kormány a magyar ügy támogatására „6400” sz. alatt bankszámlát nyitott, és 20 millió Schilling befizetésével maga járt elől az adományozásban. További 20 millió Schillinget magánszemélyek fizettek be. Az osztrák főváros rövid idő alatt a jótékonyági akciók főhadiszállásává változott. Svájcból, a Vatikánból, Franciaországból, Hollandiából, Belgiumból, Norvégiából, Olaszországból, Angliából, Németországból és az Egyesült Államokból vérplazma, kötszer, gyógyszer és élelmiszer szállítmányok érkeztek, és vöröskeresztes zászlók alatt meg is indultak az első szállítmányok Budapestre.³⁴

Október 29-én a Szabad Kossuth Rádió külföldi hírei között jelentette: „Bécs: Működésbe lépett a Bécs—Budapest légi híd. Ma reggel egy svájci repülőgép 4000 kg vérkonzerv rakományval, a holland kormány adományával Bécs-Schwechatba érkezett, majd a délután folyamán továbbindult Budapest-Ferihegy felé. A küldeményt a Nemzetközi Vöröskeresztbizottság két képviselője kíséri. A kora délutáni órákban a Royal Air Force

³¹ Uo. 303.

³² Uo. 303—304.

³³ Die Presse, 1. 11. 1956.

³⁴ FRIEDRICH, KERN: Österreich: Offene Grenze der Menschlichkeit. Die Bewältigung des ungarischen Flüchtlingsproblems im Geiste Internationaler Solidarität. Wien. 1959. 8—11.

24 szállító repülőgépe érkezik Bécsbe a Magyar Vöröskeresztnek szánt 25 000 fontsterling értékű gyógyszer—élelmiszer rakománnyal...³⁵

Midőn a harcok ismét fellángoltak, a segélykonvojok visszatértek Bécsbe, és csak a Vöröskereszt, mint semleges szervezet maradt Magyarországon.

Az 1956. november 4-vel kezdődő szovjet intervenció a magyar felkelést, a magyar forradalmat és szabadságharcot nagy tűzerővel leverte, és Nagy Imre kormányát megdöntötte. A fegyveres harcok következtében 2700 magyar ember halt meg, közülük 1330 munkás, illetve fizikai dolgozó volt. A később megindult megtorlás során mintegy 22 000 embert ítéltek el, közülük 280—300 főt halálra, és körülbelül 13 000 ember került internálótáborba.³⁶

November 4-én délben 12⁰⁵-től 13⁰⁵-ig az osztrák szövetségi kormány Fiegl külügyminiszter elnöklete alatt a Ballhausplatzon rendkívüli Minisztertanácsülést tartott, amelyen a „legújabb magyarországi fejlemény” („die jüngste Entwicklung in Ungarn”) következtében létrejött helyzettel foglalkozott. A Minisztertanács az illetékes szövetségi miniszter beszámolója alapján megállapította, hogy megtették a szükséges intézkedéseket, hogy a magyar menekültek lehetőleg surlódásmentes befogadását biztosítsák, a határt átlépő katonai személyeket pedig lefegyverezzék és internálják. A Minisztertanács felkérte a közlekedési és újjáépítési minisztert, hogy a menekültek befogadására helyezze készenléte Traiskirchenben az egykori nevelőintézetet, a szövetségi pénzügyminisztert pedig, hogy a magyarországi viszonyok következtében Ausztriára háruló kötelezettségekhez a szükséges hitelt egyelőre 20 millió Schilling erejéig biztosítsa.³⁷

Miután az osztrák szövetségi kormány a magyar menekültek számára a menedékjogot még október 28-án biztosította, most az új helyzetben november 4-én Helmer belügyminiszter távirati úton azonnali segítséget kért az ENSZ Menekültügyi Bizottságtól is.³⁸

November 4. után Ausztria a magyar kérdésben tanúsított politikájának új szakasza kezdődött: a politikai pártoknak a kormányban ülő képviselői — alkancellár, miniszterek — között újból létrejött konszenzus alapján az osztrák szövetségi kormány fő figyelmét a magyar menekültek befogadására és a menekültügy megszervezésére fordította.

* * *

A Nemzeti Tanács 1956. december 6-i, 15. ülésén az 1957-es költségvetéshez kapcsolódva „speciális vitát” folytatott az osztrák külpolitika finanszírozásáról, illetőleg végülis magáról az egész osztrák külpolitikáról. A pártok képviselői nagy beszédeikben hosszasan

---

³⁵ A forradalom hangja, i.m. 190.

³⁶ Az 1956-os magyar forradalom. Reform—Felkelés—Szabadságharc—Megtorlás. Történelmi olvasókönyv. Második kiadás. Írták az 1956-os Magyar Forradalom Magyar történetének Dokumentációs Kutató Intézete szerzői munkaközösségének tagjai: BAK M. JÁNOS, KOZÁK GYULA, RAINER M. JÁNOS. Budapest 1991. 89. 130.

³⁷ ÖstA AdR BMFU karton 51. Beschlussprotokoll Nr. 13/A über die ausserordentliche Sitzung des Ministerrates am 4. 11. 1956.

³⁸ KERN i.m. 26.

taglalták a nemzetközi helyzetet; elemezték, értékelték az 1956-os magyar forradalmat és szabadságharcot, annak leverését, a szovjet intervenciót és általában a szovjet külpolitikát; a szuezi válságot; és mindezekkel összefüggésben a nyugati nagyhatalmak, az Egyesült Államok és az ENSZ szerepét. Méltatták a november 4-ig folytatott osztrák külpolitikát, és megkísérelték felvázolni feladatait a kialakult új nemzetközi feltételek között. A nagy vitából ezúttal is csak annak leglényegesebb magyar vonatkozásait emeljük ki.

A reggel 9 órakor kezdődő ülés első elnöke *Dr. Felix Hurdes (ÖVP)* volt; második elnöke *Böhm*, harmadik elnöke *Alfons Gorbach (ÖVP)*.

Stendenbach képviselő (*FPÖ*) beszédét — az egyik utolsó magyar rádióadást idézve — kezdte: „Magyarország ezeréves őrtornyai kialakultak az utolsó tüzek...” E kétségbeesett segélykiáltással ért véget egy hőiesen küzdő kis nép egyedülálló és világtörténelmi jelentőségű küzdelmének egyenlőre utolsó aktusa, amelynek hatását jelenleg még megközelítő pontossággal sem lehet felmérni — mondotta. Hosszú beszédében taglalta a moszkvai XX. pártkongresszust, Tito politikáját, a jugoszláv helyzetet, ahol nézete szerint belpolitikailag minden maradt a régiben, s nem történt más, mint hogy szakítottak a Kreml politikájával. Jugoszláviával ellentétben, ahol ezt a szakadást a vezetés hajtotta végre, a Kreml európai „gyarmatosított” népeinél a függetlenségi mozgalom a népektől indult ki. Hordozói a népek maradnak, míg el nem érik végső céljukat a terror ellenére, amely Magyarországon uralkodik.

Stendenbach ezután rátért a lengyel és a magyar felkelés közti különbségek elemzésére. Véleménye szerint a célokat és a formát tekintve kezdetben mindkettő hasonlóan indult, végül azonban korszakos különbséget mutat. A lengyel felkelés „nemzeti kommunizmusba torkollott”. A magyar események krónikáját követve rámutatott arra, hogy a tüntetők eleinte a rossz életkörülmények, a terror és a sztálinizmus ellen demonstráltak, majd a tüntetés a parlamenti sortűz után felkelésbe ment át. A felkelők ellen orosz harckocsikat vetettek be, amelyek benyomultak Maléter ezredes laktanyájába is, aki ezekután katonáival csatlakozott a felkeléshez, példáját követték más honvéd alakulatok is. „A magyar felkelés magyar forradalomná, magyar szabadságharcná vált.”³⁹

Stendenbach drámai erővel idézte fel a további magyarországi eseményeket: „A világ lélegzétvisszafojtva figyel. Egy hőies kis nép szembeszáll a világ legerősebb katonai hatalmával, eredményeket ér el, mert el van szánva, hogy inkább meghal, mintsem hogy továbbra is láncot hordjon. Már nem a 'bolsevik centralizmus vagy nemzeti—kommunista föderalizmusról' van szó, hanem Magyarország szabadságáról. Az események magukkal ragadják a Nagy-kormányt, ki az oroszokkal — felmondják a Varsói Szerződést — kiadják a semlegeségi nyilatkozatot, segítséget kérnek az ENSZ-től. Az egész világ Magyarország oldalán áll, beleértve az ázsiai semleges országokat is, a Kreml izolálva van.”⁴⁰

Stendenbach szerint a „katasztrófális fordulatot” a szuezi válság hozta: Izrael megtámadta Egyiptomot, Anglia, Franciaország ultimátumot intéztek Nasszerhez, Izrael

---

³⁹ Stenographisches Protokoll 15. Sitzung des Nationalrates der Republik Österreich. VIII. Gesetzgebungsperiode 6. Dezember 1956. 464—466.

⁴⁰ Uo. 464—466.

fegyveres akcióba kezdett Szuezt ellen. Változik az ENSZ kép: Oroszország Amerika oldalán elítélte az angol—francia vállalkozást. Ezzel az ENSZ szabad népeinek szövetsége megbomlott; Oroszország izoláltsága a magyar kérdésben feloldódott, és a magyar szabadságharc drámájának utolsó felvonását a maga módján zárta le: orosz páncélosok, ágyúk, golyószórók megkezdték megsemmisítő munkájukat.⁴¹

Stendenbach megállapította: „...az osztrák külpolitika a kritikus hetekben minden tekintetben a helyzet magaslatán állott. Ez nemcsak magyarországi követünk tevékenységére vonatkozik, aki példamutatón körütekintő tevékenységével az egész világ elismerését kivívta, hanem külpolitikánk vezetésére és magára a kormányra is. Különösen érvényes ez a *Felhívásunk*-ra, valamint szavazásunkra az ENSZ-ben. Az osztrák kormány az egész idő alatt szigorúan tartotta magát a semlegességhez. Nem hagyta magát sem provokálni, sem félrevezetni a rágalmakkal, hanem a hazug feltételezéseket energikusan és méltóságteljesen visszautasította. Ugyanakkor az osztrák néptől nem kívánt semleges magatartást. És a lakosság nemcsak spontán módon nyilvánította ki szimpátiáját a magyar szabadságharcosokkal, hanem amennyire csak tehette, példamutató áldozatkészséggel és meleg szívvel megkísérelte a szükség és fájdalom enyhítését is. Büszkék vagyunk az osztrák lakosság magatartására, és, úgy gondolom, a Tisztelt Ház nevében is beszélek, amikor ezért a mi legőszintébb köszönetünket fejezem ki.”⁴²

Miként *Stendenbach*, *Dr. Ernst Koref* képviselő (*SPÖ*) is rámutatott arra, hogy az Osztrák Köztársaság a feszült nemzetközi helyzetben és a magyar nép nagy tragédiájában mind politikai, mind morális szempontból kiállta a próbát, és a „*Volksstimme*” hazaáruló rágalmaival ellentétben katonai semlegességhez tartotta magát. Köszönetet mondott az osztrák nép áldozatos segélynyújtásáért, nemkülönben a kormány, s különösen a burgenlandi hatóságok, a szövetségi hadsereg, a Vörös Kereszt és minden segélyszervezet tevékenységéért, amelyet az egész civilizált világ is elismert.

„Csodálattal és mély tisztelettel hajolunk meg a magyar nép heroizmusa előtt. Amíg emberek élnek, és történelmet írnak, ez a szabadságért és emberi méltóságért folytatott harc felejthetetlen marad. Szilárd meggyőződésemm az is, hogy e harc egyelőre tragikus kimenetele ellenére nem volt hiábavaló. Még ütni fog a szabadság órája áldozatos szomszédnépünk számára. Bármilyen rettenetesen is hangzik: a magyar nép egy nagy része a világ előtt vérezett el, hogy vele az emberiségnek ez a tragikus tévútja véget érjen. Nekünk, osztrákoknak, az volt az osztályrészünk, hogy egy egész nép mártíriumának tanúi, s egyidejűleg a valódi emberiség szószólói legyünk.”⁴³

Dr. Koref utalt a SPÖ néhány nappal azelőtt tartott pártgyűlésére, amely kimondta, hogy minden erejével megvédi Ausztria semlegességét, de nem mond le arról a jogáról, hogy az embertelenség, a népek jogának megsértése ellen a politikai morál minden békés eszközével fellépjen. Ezért az SPÖ elveti a kommunista „terrormozgalommal” való bármilyen politikai vagy eszmei közösséget. A továbbiakban taglalta, hogy a szovjet

---

⁴¹ Uo. 467.

⁴² Uo.

⁴³ Uo. 469.

intervenció mély válságba, meghasonlásba juttatta a nyugat-európai kommunista pártokat, s ezzel együtt azokat a művészeket, írókat, tudósokat, akik e pártok tagjai voltak vagy azokkal szimpatizáltak.⁴⁴

A nemzetközi viszonyok elemzésére térve hangsúlyozta, hogy Moszkva „helytartóinak” nehéz a helyzete, hiszen a Szovjetunió presztízse az ázsiai és afrikai népek soraiban is megrendült. „Súlyos csorbát szenvedett a hit, hogy a Szovjetunió kész a békés koegzisztenciára. Minden szava, nyilatkozata az önrendelkezésről, a világbékéről, a lefegyverzésről és a népek együttműködéséről belefűlt és elnémult a magyar vérfürdőben.” Arra is utalt, hogy Anglia, Franciaország magatartása a szuezi válság idején a Nyugat egységét súlyosan meggyengítette, sőt, megbénította, és kiprovokálta a Szovjetunió Magyarországgal szembeni fellépését. Méltatta az osztrák kormánynak a Szovjetunióhoz intézett október 28-i *Felhívását*, és annak a reménynek adott hangot, hogy a Szovjetunió végülis meg fog hajolni az Egyesült Nemzetek Szervezete és az egész civilizált világ morális nyomása előtt, kivonja csapatait Magyarországról, leállítja az embertelen deportálásokat és lehetővé teszi semleges megfigyelők Magyarországra való beutazását. E tekintetben számtott Tito jugoszláv államelnök politikai segítségére.⁴⁵

Utalt Fiegl osztrák külügyminiszternek november 22-én az ENSZ-ben elmondott beszédére, amely felvázolta az osztrák külpolitika alapjait, és hitet tett Ausztria katonai semlegessége és a világbéke megőrzésének szükségessége mellett. *Koref* a Köztársaság érdekében fontos jövőbemutató megjegyzést tett: „olyan időket élünk, amikor minden külpolitikai lépésünket minden irányban jól meg kell fontolnunk. Másrészt ez az elővigyázatosság nem téveszthető össze a határozatlansággal, hogy ne lépünk fel majd mindazért, ami alapos megfontolásunk eredménye lenne.”⁴⁶

Ernst Fischer képviselő (KPÖ) a háború után kialakult nemzetközi rend, nemzetközi viszonyok legsúlyosabb következményének azt tartotta, hogy egyes országokban idegen csapatok állomásoznak, és katonai hatalmi blokkok jöttek létre. Annak a véleményének adott hangot, hogy katonai erőszakkal tartósan semmilyen problémát nem lehet megoldani, és éppen ezért Ausztriának minden leszerelési javaslatot támogatnia kell. „Ne legyen se Észak-Atlanti Szövetség, se Varsói Szerződés, se katonai támaszpontok idegen országokban, a Nyugati Hatalmak és a Szovjetunió vonják ki csapataikat minden országból, ahogyan az idegen csapatokat Ausztriából is kivonták” — fogalmazta meg a külpolitikai célokat.

A nemzetközi helyzetre vonatkozó további fejtegetésében kiemelte, hogy Magyarország közelebb áll Ausztriához, mint Egyiptom. A „magyar tragédiát” illetően annak a reménynek adott kifejezést, hogy: „Magyarország mindenek ellenére megtalálja a maga útját, és saját erejéből rálép a szocializmus felé vezető új útra. Kívánjuk, hogy amint lehetséges, a szovjet csapatokat vonják ki Magyarországról, s a független, egyenlő jogú Magyarországon jöjjön létre a szocialista demokrácia.”⁴⁷

---

⁴⁴ Uo. 469—470.

⁴⁵ Uo. 470—472.

⁴⁶ Uo. 471.

⁴⁷ Uo. 477. Ernst Fischert a KPÖ 1969-ben kizárta a soraiból.

Dr. Tončić — Sorinj képviselő (ÖVP) ismételten megfogalmazta nagyhatású beszédében az ENSZ-politika kritikáját a magyar forradalom és szabadságharc, valamint a szejci válság idején: „Ez a szervezet — mondotta — maga akadályozta meg azt a megoldást, amely a jogi helyzet helyreállítását lehetővé tette volna. És bár Kádár 'okkupációs' kormánya, mint Magyarország nem egy korábbi kormánya, az Egyesült Nemzeteknél letétbe helyezett magyar békeszerződés durva megsértését képezi, és a magyarországi események az Emberi Jogok Általános Nyilatkozatának súlyos semmibevételét jelentik, a Szovjetunió-nak különösen Tito által támogatott második magyar inváziós beavatkozása pedig csúfosan megsértette az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 2. cikkelye 7. bekezdését a be nem avatkozásról a magyar belügyekbe, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmányát és az egész szervezetet, meg kell állapítanunk, hogy maga az Egyesült Nemzetek Szervezete a szejci ügyet más mértékkel mérte, mint Magyarország ügyét.”⁴⁸

Dr. Tončić beszéde végén — német nyelven — *Petőfi Sándor* „A nép nevében” című versét idézte „Kelet népei zsarnokainak”: „Jogot tehát, ember jogot a népnek! Mert jogtalanság a legrútabb bélyeg! Isten teremtményén, s ki rásüti: Isten kezét el nem kerülheti. Még kér a nép, most adjatok neki; Vagy nem tudjátok, mily szörnyű a nép, Ha fölkel és nem kér, de vesz, ragad? ...” halljátok meg! — „Ismét pusztíthat e láng rajtatok”. (Hosszantartó tetszés az ÖVP képviselők padsoraiban.)⁴⁹

Karl Czernetz képviselő (SPÖ) hozzászólásában utalt arra, hogy a parlamenti vita valamennyi eddigi szónoka az osztrák külpolitika megvitatásakor az osztrák semlegességi nyilatkozatból és törvényből indult ki. Czernetz szükségesnek tartotta kihangsúlyozni: „Semlegességünk nem lehet izolálódás, semlegességünk nem lehet közömbösség, semlegességünk, ahogyan azt ma valamennyi szónok megállapította és ahogyan azt mi magától értetődőnek tartjuk, tisztán katonai természetű. Minden ideológiai semlegességet, minden politikai semlegességet elutasítunk.”⁵⁰

Strobl képviselő (ÖVP) a nemzetközi helyzettel, Ausztria külpolitikájával foglalkozó nagy parlamenti előadásában szintén hangsúlyozta, hogy Ausztria tartja magát semleges státusához, de nem mond le sem politikai, sem gazdasági téren a békés eszközök alkalmazásáról. Ezt — mondotta — azért kell hangsúlyozni, mert a „legújabb magyarországi fejleményekkel” kapcsolatban félreértések adódtak. „Ha az osztrák nép csodálta, csodálni fogja és emlékeztetésében megőrzi a magyar nemzet hősiességi szabadságvágyát, ez nem jelent eltérést a mi semlegességünktől. Semmiképpen sem térünk el semleges státusunktól, ha mélységesen sajnáljuk a szabadságszerető embereket, és hogy egy halálraszánt hősiességi szabadságvágyát egy erősebb idegen hatalom páncélosai eltipornak.”⁵¹

Strobl beszédének további részében az osztrák—magyar kapcsolatok november 4. után aktuálisá vált kérdéseivel is foglalkozott. A leghatározottabban visszautasította a Kádár-kormánynak (a későbbi „Fehér Könyv”-ben is megfogalmazott) vádjait, miszerint az

---

⁴⁸ Uo. 484.

⁴⁹ Uo. 487.

⁵⁰ Uo. 487.

⁵¹ Uo. 496.

osztrák kormány nyugati ügynökök révén kívülről támogatta volna a magyar szabadságharcot, durva hálátlanságnak minősítette azt a feltevést, hogy az osztrák kormány a magyar menekülteket „koncentrációs táborokba” zárja, továbbá, hogy az osztrák kormány akadályozza a magyar menekültek repatriálását. Az osztrák kormány — mondotta — nem alkalmaz semmiféle erőszakot, és az érintettek szabad elhatározására bízta, hogy a menekülőket továbbra is igénybeveszik-e, vagy pedig az osztrák kormány segítségével visszatérnek hazájukba.⁵²

Végezetül annak a véleményének adott hangot, hogy Ausztriának gazdaságpolitikai okok miatt sürgetnie kell a jószomszédi kapcsolatokat Magyarországgal. Nem tagadta, hogy az nem csupán szimpátia, hanem gazdasági érdek. (*Dr. Koref [SPÖ]* közbekiáltotta: „Nem beszélhetünk szimpátiáról!”) *Strobl* úgy vélte, hogy ez a törekvés nem csökkenti, nem korlátozza a hős szabadságharcosok iránti szimpátiát, de megállapította, hogy Ausztria katonai semlegessége nem engedi meg, hogy beavatkozzék Magyarország belügyeibe.⁵³

Dr. Wilfried Gredler képviselő (*FPÖ*) úgy nyilatkozott, hogy a világ és Európa csak akkor jutnak megegyezésre, ha a Szovjetunió „biztonsági érdekeit” számításba veszik. Úgy vélte, sok mindent, ami a szomszédos országban történt, ez a biztonságsszükséglet, biztonságérzet magyaráz. Talán a „fejlődés” Magyarországon más fordulatot vett volna, ha a spontán népmozgalom ezt a körülményt figyelembe veszi. A szovjet rezsim totális jellege és biztonsági érdeke voltak az okai a szomszédos országban mindezen cselekményeknek, amelyeket az egész világ elítélt. *Gredler* azt is szóvá tette, hogy a magyar forradalom során olyan sajnálatos események is előfordultak, mint a lincselés, amelyeket a sajtó fotókkal illusztrálva publikált, és amelyek — *nézete szerint* — hozzájárultak ahhoz, hogy nagy szerencsétlenséget idéztek föl az emberiség számára.⁵⁴

Sturgh képviselő (*ÖVP*) idő hiányában rövidre fogott felszólalásának magyar vonatkozásában az ENSZ szerepével fogalkozott: „Ha egy szervezet, mint az Egyesült Nemzetek, amelyre minden szem bizonyos aggodalommal tekint, egy szervezet, amely ezekben a napokban és hetekben állja ki a legnagyobb próbatételt, mert ott döntenek, hogy a jog vagy a brutális erőszak győz-e, ha egy szervezet, amelyhez a kisebb és gyengébb államok éppen a jog alapján nagy reményeket fűztek, ha e szervezet csődöt mond, és zátonyra fut a remény, ha itt a jog fölött a brutális erőszak győz, nemcsak a remények futnak zátonyra, hanem egy ilyen intézmény, hogy úgy mondjam, maga teszi nyakára a kötelet.”⁵⁵

Dr. Gredler képviselő (*FPÖ*) már ismertett beszédében *Dr. Tončić* (*ÖVP*) hozzászólásához kapcsolódva kiemelte, hogy a parlamentnek még sohasem volt alkalma arra, hogy részletesen tárgyaljon az osztrák külpolitikáról. Úgy vélte, a külpolitika a parlament tudta nélkül zajlik, és megalégedéssel nyugtázta, hogy ez egyszer a külpolitikáról szükségszerű-

---

⁵² Uo. 497.

⁵³ Uo. 497.

⁵⁴ Uo. 507.

⁵⁵ Uo. 505–506.

en hosszan és részletesen beszéltek, és nem véletlen, hogy a pártok szónokai — beleértve a KPÖ-t képviselő Ernst Fischert is — a külpolitika kérdésében egyetértésre jutottak.⁵⁶

Összegzésül megállapíthatjuk, hogy az osztrák politikai pártok — az ÖKP kivételével — első nyilatkozataikban és felhívásaikban egységesen üdvözölték a Magyarországon október 23-án megkezdődött nemzeti felkelést, majd annak győzelmét, csupán hangvételük mutatott bizonyos eltéréseket. Az ÖVP, FPÖ a hangsúlyt a keresztény nyugati értékek immár közös megvallására helyezte, míg az SPÖ mérsékeltebb tónust ütött meg: fájdalmas részvétellel figyelte az eseményeket, de azonnal felszólította az osztrák lakosságot a felkelők konkrét segélynyújtásban is megnyilvánuló karitatív támogatására.

Az osztrák politikai pártok parlamenti képviselői pártjaik álláspontját azonban a Nemzeti Tanácsban fejtették ki legfelelősségteljesebben és legrészletesebben. A Nemzeti Tanács október 30-i ülésén elhangzott előadásaikban és hozzászólásaikban a pártok képviselői már taglalták a magyar 1956 jellegét is. *A kormánykoalíció pártjai — ÖVP, SPÖ, valamint az ellenzék részéről az FPÖ — a magyarországi eseményeket, a magyarországi harcokat egységesen „szabadságharc”-ként értékelték, amely az ország függetlenségéért, szuverenitásáért, valamint általában az emberi jogok érvényrejuttatásáért folyik. E pártok képviselői a „szabadságharc” további sorsát illetően ekkor már bizonyos aggodalommal, de bizakodva tekintettek a jövőbe. Ausztriában majd egyedül a KPÖ minősíti 1956-ot „ellenforradalomnak”, amelyet Kopenig (KPÖ) szerint osztrák részről, úgymond, „a fasiszta reakció és a nyílt polgárháborús uszítás” támogatót.*

A Nemzeti Tanács december 6-i ülésének vitáját már beárnyékolta a magyar forradalom és szabadságharc szovjet részről történt brutális leverése. A pártok képviselőinek szónoklataiból, hozzászólásából kitűnt, hogy meglehetősen pontos információkkal rendelkeznek a forradalom és szabadságharc és leverése eseményeit illetően. *1956-ot az FPÖ részéről Stendenbach képviselő már „forradalom”-ként értékelte. Az eseményeket taglaló képviselők előadásaiiban pozitív kicsengéssel elhangzott a két legfontosabb magyar politikus, Nagy Imre és Maléter Pál neve is.*

A pártok képviselői a magyar forradalom és szabadságharc leverését, a szovjet beavatkozást szinte kizárólag a szuezi válsággal hozták összefüggésbe. Miközben rendkívül élesen bírálták az ENSZ-nek a magyar forradalom és szabadságharc, valamint a szuezi válság idején betöltött szerepét; implicite meg is fogalmazták, hogy az ENSZ tehetetlenségének tulajdonítják a magyar forradalom és szabadságharc elleni szovjet intervenciót. Az Egyesült Államok szerepéről viszonylag keveset szóltak.

Az osztrák politikai pártoknak nem volt, nem lehetett tudomása a hatalmaknak az ENSZ-ben a színpalak mögött folytatott titkos tárgyalásairól, hogy a nyugati államok passzivitását a magyar kérdésben nem elsősorban Suez okozta, hanem Európa érdekszférákra való felosztása Jaltában az Egyesült Államok és a Szovjetunió között, amelyet Amerika 1956-ban is akceptált.⁵⁷

---

⁵⁶ Uo. 501.

⁵⁷ BÉKÉS CSABA: Az 1956-os magyar forradalom a világpolitikában. 1956-os Intézet, Budapest, 1996. 53–68.

1956-ban kitűnt, hogy John Foster Dulles külügyminiszter 1953-ban elhangzott hangzatos beszédével ellentétben a „kommunista rabszolgaságban sínylődők” nem számíthatnak Amerika támogatására. Az Egyesült Államok az eszkalálódó szuezi konfliktus és az amerikai választási hadjárat tetőfokán Magyarországot illetően óvatos és tartózkodó volt. Október 25-én Eisenhower elnök nyilatkozatot adott ki, amelyben Amerika sajnálkozását fejezte ki a szovjet fegyveres erők intervenciója miatt, de nem követelte a harci cselekmények leállítását, a szovjet csapatok kivonását, és Amerika részéről semmilyen lépést nem helyezett kilátásba. „Amerika szíve a magyar népért dobog”, ezzel a morális támogatással tette világossá Eisenhower, hogy az amerikai politika milyen határok között mozog a magyar forradalmat illetően.⁵⁸

Dulles október 27-i Nyilatkozata mintegy nyomatékosította az amerikai eljárást, nevezetesen, hogy az Egyesült Államok hallgatólagosan respektálja Kelet-Európában a szovjet befolyási szférát, kerül minden akciót, amely a Szovjetunió biztonságérzetét veszélyeztetné; a magyar kérdés tárgyalását az ENSZ elé utalja, mivel e grémium előtt a Szovjetunió csak morális elítélése lehetséges, és ezáltal az erőegyensúly és a status quo megváltoztatása Kelet-Európában ki van zárva.⁵⁹

A Nemzeti Tanács parlamenti vitái bepillantást engednek az osztrák politikai pártok hivatalos állásfoglalásaiba. Nem vitás azonban, hogy a pártok politikája — az ÖVP, SPÖ esetében — mindenekelőtt az osztrák szövetségi kormány gyakorlati politikájában öltött testet; tehát a Szovjetunióhoz intézett október 28-i „*Felhívás*”-ban, november 4. után pedig a több mint 180 000 határt átlépő magyar menekült⁶⁰ fogadásában, tehát a *magyar menekültügy megszervezésében*.

A tanulmány OTKA (T 018 190) támogatással készült.

---

⁵⁸ Idézi EGER i.m. 31.

⁵⁹ Idézi EGER i.m. 32–33.

⁶⁰ KERN i.m. 30.

1956 UND DIE POLITISCHEN PARTEIEN ÖSTERREICHS

Mit Ausnahme der KPÖ haben die politischen Parteien Österreichs den Ausbruch des ungarischen nationalen Aufstandes und später dessen Sieg in ihren Dekreten und Aufrufen einheitlich begrüßt, lediglich in ihrer Tonart gab es gewisse Divergenzen. Die ÖVP und die FPÖ hatten den Akzent auf das nunmehr gemeinsame Bekenntnis zu den christlichen Werten des Westens gelegt, die SPÖ hatte dagegen einen mässigeren Ton angeschlagen: sie folgte den Ereignissen mit schmerz erfülltem Mitleid, zugleich forderte sie aber die Bevölkerung Österreichs zur karitativen Unterstützung der Afständischen auf, die sich auch in konkreter Hilfeleistung zu manifestieren hatte.

Am verantwortungsvollsten und am ausführlichsten haben die Parlamentsabgeordneten der politischen Parteien Österreichs im Nationalrat den Standpunkt ihrer Parteien dargelegt. In der Sitzung des Nationalrates am 30. Oktober haben die Abgeordneten der Parteien in ihren Reden und Diskussionsbeiträgen auch schon den Charakter von 1956 in Ungarn dargelegt. Die Ereignisse, die Kämpfe in Ungarn wurden von den Parteien der Regierungskoalition — von der ÖVP und der SPÖ — sowie auch von der Opposition einhellig als „Freiheitskampf“ beurteilt, der für die Unabhängigkeit, für die Souveränität ferner im allgemeinen für die Durchsetzung der Menschenrechte geführt wurde. Bezüglich des weiteren Schicksals des Freiheitskampfes hatten die Vertreter dieser Parteien damals zwar noch etwas beunruhigt, aber auch zuversichtlich entgegenschaut. Später wird 1956 in Österreich allein vor der KPÖ als „Konterrevolution“ bezeichnet, die von Seiten Österreichs nach der Ansicht des Abgeordneten Kopleng (KPÖ) „durch die faschistische Reaktion und durch die offene Bürgerkriegshetze“ unterstützt wurde.

Die Diskussion in der Sitzung des Nationalrates am 6. Dezember wurde schon von der brutalen Niedertretung der ungarischen Revolution und des Freiheitskampfes durch die Sowjets überschattet. Es ging aus den Reden und aus den Diskussionsbeiträgen der Abgeordneten der Parteien hervor, da man über recht genaue Informationen über die Ereignisse der Niederwerfung der Revolution und des Freiheitskampfes verfügte. Der Abgeordnete der FPÖ Stendenbach hat 1956 bereits als „Revolution“ beurteilt. In der Vorträgen der die Ereignisse behandelnden Abgeordneten wurden die Namen der beiden wichtigsten Politiker Nagy Imre und Pál Maléter mit positivem Unterton genannt.

Die Niederwerfung der ungarischen Revolution und des Freiheitskampfes und den Eingriff der Sowjets brachten die Vertreter der Parteien fast ausnahmslos mit der Suezkrise in Verbindung. Sie hatten die während der ungarischen Revolution und des Freiheitskampfes und der Sueskrise gespielte Rolle der UNO einer äußerst scharfen Kritik unterzogen, zugleich hatten sie aber implizite auch der Ansicht Ausdruck gegeben, da sie der Unbeholfenheit der UNO die sowjetische Intervention gegen die ungarische Revolution und den Freiheitskampf zuschreiben. Über die Rolle der Vereinigten Staaten wurde relativ wenig gesprochen.

Die politischen Parteien Österreichs wussten nichts über die hinter den Kulissen geheim geführten Verhandlungen der UNO, sie konnten nichts darüber wissen, dass die Passivität der westlichen Staaten in der ungarischen Frage nicht primär durch Suez bedingt war, sondern vielmehrdurch die von den Vereinigten Staaten und der Sowjetunion in Jalta vorgenommene Aufteilung von Europa in Einflusphären, die von Amerika selbst noch 1956 akzeptiert worden war.

Die Diskussionen des Nationalrates im Parlament gewährten Einblick in die offizielle Stellungnahme der politischen Parteien Österreichs. Es ist jedoch unbestreitbar, dass sich die Politik der Parteien — im Falle der ÖVP, der SPÖ — vor allem in der praktischen Politik der österreichischen Bundesregierung manifestierte; so im „Appell“ an die Sowjetunion am 28. Oktober und nach dem 4. November im Empfang der die Staatsgrenze überschreitenden mehr als 180.000 ungarischen Flüchtlinge, also in der *Organisierung des ungarischen Flüchtlingswesens*.